

Вінницький національний технічний університет
Кафедра підприємництва, логістики та менеджменту
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки

ТЕОРІЯ ГАЛУЗЕВИХ РИНКІВ

(вибірковий)

2020-2021 н.р.

I (бакалаврський) рівень вищої освіти

Освітня програма Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
Спеціальність 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Викладач: Безсмертна О. В.

Мова викладання: українська Семестр – 5

Кредитів ЕКТС – 5

Лекцій – 36 год. (денна форма), 10 год. (заочна форма)

Практичних – 27 год. (денна форма), 5 год. (заочна форма)

Самостійна робота – 87 год. (денна форма), 135 год. (заочна форма)

Вид контролю: залік

Передумови вивчення дисципліни. Дисципліна «Теорія галузевих ринків» тісно пов'язана з іншими навчальними дисциплінами, а саме: «Функціональна логістика», «Вступ до фаху», «Економічна теорія», «Економіка і фінанси підприємства», «Інноваційна діяльність».

Метою дисципліни є вивчення студентами закономірностей та особливостей функціонування основних моделей ринкових структур, основних принципи поведінки фірм та їх наслідків, особливостей галузевої політики держави.

Компетентності:

ІК Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та проблеми у сферах підприємницької, торговельної та біржової діяльності або в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів організації і функціонування підприємницьких, торговельних, біржових структур і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК 2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

СК 1. Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

СК 10. Здатність до бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків і результатів діяльності у сфері підприємництва, торгівлі та біржової практики з урахуванням ризиків.

СК 11. Здатність створення бізнес-структур з врахуванням запитів регіонального ринку, використанням інноваційних та інформаційних технологій, інструментів електронної комерції

Результати навчання:

ПРН 1. Використовувати базові знання з підприємництва, торгівлі і біржової діяльності й уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях.

ПРН 2. Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

ПРН 5. Організовувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

ПРН 20. Знати основи бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків та результатів діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур з урахуванням ризиків.

ПРН 21. Знати основи створення бізнес-структур з врахуванням запитів регіонального ринку, використанням інноваційних та інформаційних технологій, інструментів електронної комерції

Тематика

Змістовий модуль 1.

Вступ. Література. Предмет вивчення та задачі курсу.

Тема 1. Основні проблеми теорії галузевих ринків.

Введення в економіку галузевих ринків. Значення теорії галузевих ринків для: визначення стратегії та тактики поведінки фірми в різних ринкових структурах, класифікація ринків, регулювання діяльності фірм, розробка оптимально промислової та антимонопольної політики держави.

Тема 2. Ринок і механізм його функціонування.

Поняття ринку. Критерії виділення ринку. Регіональний ринок. Границі ринку, структура ринку. Поняття галузі. Галузь і ринок, економічні границі галузі та фактори, що їх визначають. Економічна природа та зміст споживчого попиту. Реалізований та незадоволений попит. Макро- і мікропопит. Індивідуальний попит окремих споживачів і ринковий попит. Фактори формування попиту. Еластичність попиту на продукцію. Пряма еластичність попиту за ціною. Перехресна еластичність попиту за ціною. Еластичність попиту за доходом. Пропозиція продукції та його зв'язок з споживчим попитом. Основні тенденції зміни попиту та пропозиції продукції.

Тема 3. Структура ринку та ринкова влада.

Структура ринку та типи ринкових структур. Монополія. Олігополія, чиста (ідеальна) конкуренція. Монополістична конкуренція. Показники структури ринку. Показник порогових часток (питомих ваг) ринку. Індекс концентрації. Індекс Лінда. Індекс Херфіндаля-Хіршмана. Показники ринкової влади підприємств. Коефіцієнт Бейна (норма економічного прибутку). Коефіцієнт Лернера. Коефіцієнт Тобіна. Коефіцієнт Папандреу.

Тема 4. Ринкові бар'єри та динаміка ринку.

Природа і визначення ринкових бар'єрів. Регіональні ринкові бар'єри. Економічна роль ринкових бар'єрів. Залежність доходності капіталу фірми від структури галузевого ринку (Р. Кейвс, М. Портер, У. Шеферд і ін.). Види бар'єрів входу-виходу. Нестратегічні бар'єри: ємність ринку (обмеженість попиту); обсяг капітальних витрат (початкових інвестицій); абсолютна перевага у витратах; адміністративні бар'єри; стан інфраструктури ринку; якість товару та репутація фірми; кримінальні бар'єри. Стратегічні бар'єри: ціноутворення, обмежувальний вхід; додаткові інвестиції в обладнання; продуктова диференціація; довгострокові контракти з постачальниками і споживачами; репутація "жорсткого" конкурента.

Показники оцінок ринкових бар'єрів. Показники входу: норма входу фірми на галузеві ринки, норми проникнення нових фірм на діючий ринок, показники росту. Показники виходу: норма виходу, коефіцієнт виживаємості.

Тема 5. Поведінка підприємства в умовах монопольного ринку.

Монопольний ринок: передумови аналізу, основні висновки по моделі чистої монополії. Види монополії: природна, адміністративна, економічна. Джерела виникнення монополії. Вплив монополії на суспільний добробут. Бар'єри, що захищають монопольний ринок: юридичні бар'єри, природні бар'єри, економічні бар'єри. Попит на продукт монополіста і монопольна пропозиція. Монопольна ціна. Антимонопольне регулювання. Методи боротьби з монополізацією ринків. Форми боротьби з монополіями: запобігання створенню монополій; обмеження використання монопольної влади.

Змістовий модуль 2.

Тема 6. Взаємодія на олігополістичному ринку.

Передумови олігополістичного ринку. Загальна характеристика галузевої олігополії. Основні причини існування олігополії. Олігополістична взаємодія, олігополістичне ціноутворення. Кількісні моделі олігополістичної взаємодії: модель дуополії Курно, модель дуополістичного ринку Штакельберга, модель дуополії Жозефа Бертрана, модель дуополії Френсіса Еджурта.

Тема 7. Продуктова диференціація.

Структура ринку та диференціація продукту. Ринки однорідних і неоднорідних продуктів. Види продуктової диференціації: горизонтальна та вертикальна диференціація. Показники диференціації продукту. Модель горизонтальної диференціації продукту. Модель «Лінійного міста» (модель Хотеллінга). Модель «кругового міста» (модель Салопа). Модель продукту як набір характеристик (модель Ланкастера). Вертикальна диференціація продукту. Модель Джона Саттона.

Тема 8. Цінова дискримінація.

Природа і типи цінової дискримінації. Умови цінової дискримінації. Ступені цінової дискримінації. Цінова дискримінація першого ступеня - повна цінова дискримінація. Цінова дискримінація другого ступеня - цінова дискримінація за об'ємом покупки. Цінова дискримінація третього ступеня - цінова дискримінація на сегментованих ринках. Наслідки застосування цінової дискримінації. Вплив цінової дискримінації різних типів на суспільне благополуччя.

Тема 9. Концентрація виробництва в галузі.

Економічний зміст та форми концентрації галузі. Поняття концентрації галузі. Особливості процесів концентрації в системі послуг. Причини і показники концентрації капіталу та організаційних структур у галузі. Еволюція форм концентрації обслуговуючої діяльності. Концентрація та олігополія. Концентрація і монополія. Горизонтальна інтеграція в галузі. Вертикальна інтеграція в галузі. Еволюція форм та методів вертикальної інтеграції. Диверсифікація в галузі. Злиття і поглинання галузі (горизонтальні і вертикальні). Оцінка ефективності процесів концентрації.

Тема 10. Асиметрія інформації та її вплив на ринки.

Недоліки ринку. Асиметрія інформації. Проблеми існування ринків в умовах асиметрії інформації. Ризик безвідповідальності. Негативний відбір. Проблема «Принципал-агент».

Теми семінарських занять – не передбачені

Теми практичних занять

1. Основні проблеми теорії галузевих ринків.
2. Ринок і механізм його функціонування.
3. Структура ринку та ринкова влада.
4. Ринкові бар'єри та динаміка ринку.
5. Поведінка підприємства в умовах монопольного ринку.
6. Взаємодія на олігополістичному ринку.
7. Продуктова диференціація.
8. Цінова дискримінація.
9. Концентрація виробництва в галузі.
10. Асиметрія інформації та її вплив на ринки.

Методи навчання та техніки, які будуть використовуватись

Основними методами навчання є:

- лекція-візуалізація;
- навчальна дискусія;
- презентація;
- спільні розробки;
- обговорення ситуаційного завдання;
- інтерактивні методи;
- консультації.

Індивідуальні завдання. Робочим навчальним планом передбачені контрольна робота (для студентів заочної форми навчання). Крім того, за рішенням кафедри студенти готують реферати з окремих тем курсу та доповіді на щорічну науково-теоретичну конференцію викладачів, співробітників та студентів ВНТУ.

Контроль. Відповідно до вимог регламенту навчального процесу для успішного засвоєння знань студентами та об'єктивного їх оцінювання здійснюється систематичний поточний контроль знань, наприкінці вивчення курсу передбачається підсумковий контроль. Контроль знань студентів здійснюється на практичних заняттях. Поточний контроль організовано у формі вибіркового усного опитування та виконання практичних завдань. Модульний контроль організовано у формі стандартизованого опитування за теоретичними питаннями, виконанням практичних завдань та тестовими завданнями. Оцінювання рівня виконання індивідуальної роботи робиться на основі перевірки змісту роботи та її захисту у формі доповіді. Підсумковий контроль передбачає складання заліку.

Оцінювання результатів навчання

<i>Модуль 1</i>		<i>Модуль 2</i>	
Практичні заняття	Бали	Практичні заняття	Бали
Тема 1-6 (усна доповідь, практ.завдання)	25	Тема 7-12(усна доповідь, практ.завдання)	25
СРС №1(усна доповідь)	5	СРС №2(усна доповідь)	5
Колоквіум 1(тести)	20	Колоквіум 2(тести)	20
Сума за модуль 1	50	Сума за модуль 1	50
Сума за семестр 100 балів			

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів

Рівень компетентності	За нац. шкалою	За шкалою ЕКТС	Критерії оцінювання
IV Високий (творчий) «5»	зараховано	A	90-100б. Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин; виявлено глибокі знання вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності; сформовано необхідні практичні навички оцінювання кон'юнктури ринків, створення бізнес-структур з врахуванням запитів регіонального ринку; усі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до максимального.
III Достатній (конструктивний) «4»		B	82-89б. Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин; сформовано вміння оцінювати кон'юнктуру ринків. Необхідні практичні навички створення бізнес-структур з врахуванням запитів регіонального ринку в основному сформовані, усі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального.
II Середній (репродуктивний) «3»		C	75-81б. Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин. Вміння викладати базові ідеї щодо оцінювати кон'юнктуру ринків, а також практичні навички створення бізнес-структур з врахуванням запитів регіонального ринку сформовані недостатньо; усі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками.
I Низький (неадекватний) «2»		D	64-74б. Програмні результати досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, але прогалини не носять істотного характеру, виявлено знання та розуміння основних положень теорії галузевих ринків; необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять помилки.
0 Недостатній (неадекватний) «1»		E	60-63б. Програмні результати досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання завдань не виконано або якість виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального.

I Низький «2»	не зараховано з можливістю повторного складання	FX	35-596. Програмні результати не досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання)
	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	F	0-346. Програмні результати не досягнуті. Теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, усі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до якого-небудь значущого підвищення якості виконання навчальних завдань (з обов'язковим повторним курсом)

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів за видами робіт

Рівень компетентно сті	Критерії оцінювання		
	Усна доповідь	Практичне завдання	Колоквіум (тести)
IV Високий (творчий) «5»	5 б.: здобувач повністю розкрив суть питання, надав правильне теоретичне тлумачення визначенням та категоріям.	5 б.: виставляється при правильному та безпомилковому проведенні необхідних розрахунків з поясненням і коментуванням отриманих результатів	18-20 б.: 90-100% правильних відповідей
III Достатній (конструктивний) «4»	3-4 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені неправильні обґрунтування окремих положень.	3-4 б.: при правильному і безпомилковому розв'язанні задачі, але без пояснень до розрахунків, без посилань на певні формули чи методики, при відсутності або помилкових коментарях до отриманих результатів	15-17 б.: 75-89% правильних відповідей
II Середній (репродуктивний) «3»	1-2 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань	1-2 б.: виставляється, якщо при виконанні допущені помилки, які свідчать про недостатнє знання формул або методик розв'язання відповідних задач	12-14 б.: 60-74% правильних відповідей

I Низький «2»	0 б.: за повну відсутність відповіді	0 б.: виставляється у випадку, якщо задача не розв'язана взагалі	0-11 б.: 0-59% правильних відповідей
---------------------	--------------------------------------	--	--------------------------------------

Політика курсу

Викладач та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень «Кодекс етики ВНТУ», «Положення про академічну доброчесність студентів та науково-педагогічних працівників ВНТУ», «Положення про рейтингову систему оцінювання досягнень студентів у ВНТУ» та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Базові інформаційні ресурси

1. Лотиш О. Я. Сучасні напрямки розвитку теорії галузевих ринків / О. Я. Лотиш // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. - Випуск 5. - Частина 1. – С. 36-39.
2. Авдашева С. Б., Розанова Н. М. Теория отраслевых рынков: Учебник. / С. Б. Авдашева – М. : ИЧП "Издательство "Магистр", 1998 – 320 с.
3. ННР дисципліни «Теорія галузевих ринків» в системі JetIQ. Режим доступу: https://iq.vntu.edu.ua/b04213/html/nlr/nlr.php?card_id=2468&id=627&renum=1
4. Ігнатюк А.І. Економіка галузевих ринків: навчальний посібник К. : ВПЦ "Київський університет", 2015. – 448 с.
5. Управління у сфері економічної конкуренції: Навчальний посібник у 2 томах. Том 1 / В.Д. Лагутін, А.Г. Герасименко, Л.С. Головка та ін.; За ред. А.Г. Герасименко – К. : Київ. нац.торг.-екон. ун-т, 2015. – 480 с.
6. Lambertini L. Differential Games in Industrial Economics. Cambridge University Press, 2018, 258 p.
7. Небава М.І. Теорія макроекономіки. Навч. посібник. – Київ : Видавничий Дім "Слово", 2003. - 536 с.
8. Небава, М. І. Теорія макроекономіки [Текст] : навчальний посібник / М.І. Небава. - К. : ВД "Слово", 2005. - 536 с.
9. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
10. Аналітична економія: Макроекономіка і мікроекономіка: Підручник: У 2-х кн.— Кн. 2: Мікроекономіка. — 2-ге вид., випр. і доп. Затверджено МОН / За ред. С.М. Панчишина. — К., 2014. — 390 с., тв. пал., (ст. 12 пр.).
11. Тарануха Ю. В. Экономика отраслевых рынков (в структурно-логических схемах): Учебно-методическое пособие / Под общей ред. А. В. Сидоровича. – М. : Издательство «Дело и сервис», 2002. - С. 64-75.

Графік навчання у 2020-2021 н.р.

Денна форма – 14.09.2020-15.01.2021.

Заочна форма – 26.09.2020-5.10.2020.

Два варіанти навчання для студентів денної та заочної форми навчання:

- у разі стабілізації епідеміологічної ситуації - змішаний режим навчання, що передбачає поєднання аудиторних та дистанційних занять;
- у разі збереження та загострення несприятливої епідемічної ситуації - організація навчання в дистанційній формі.

Для студентів денної форми навчання 1-ий тиждень лекційні заняття за дистанційною формою, 2-ий тиждень практичні аудиторно.

Розклад занять

https://iq.vntu.edu.ua/b04213/curriculum/c_list.php?view=t&teacher_id=627&spring=0